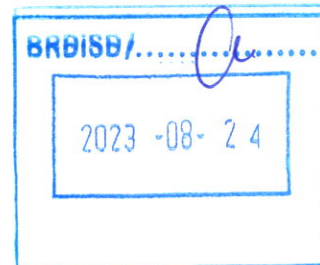


Prof. dr hab. Elżbieta Jabłońska
Emerytowany pracownik Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu
Wydział Sztuk Pięknych
Katedra Konserwacji - Restauracji Papieru i Skóry



Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Agnieszki Krzemińskiej-Maciejko p.t. „Chorągiew z przedstawieniem *Matki Bożej w płaszczu opiekuńczym* adorowanej przez dominikanów z klasztoru oo. Dominikanów w Gidlach na tle barokowych, haftowanych chorągwi dominikańskich w zbiorach polskich. Technologia i technika wykonania a problematyka konserwatorska” wykonanej pod opieką promotora dr hab. Joanny Czernichowskiej prof. ASP i promotora pomocniczego dr Moniki Stachurskiej, sporządzona w związku z przewodem doktorskim na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie.

Pani mgr Agnieszka Krzemińska-Maciejko jest absolwentką Wydziału Konserwacji Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Ukończyła ją w 2001 r. w zakresie konserwacji i restauracji tkanin zabytkowych. Już w trakcie studiów związała się z uczelnią. Od 1998 r. rozpoczęła pracę na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP w Warszawie w Katedrze Konserwacji Restauracji Tkanin Zabytkowych. Doktorantka miała okazję być świadkiem, a także niekiedy uczestnikiem realizacji konserwatorsko-restauratorskich prowadzonych w Katedrze, związanych z haftowanymi chorągwiami dominikańskimi, ze zbiorów polskich. Działania te niewątpliwie stały się impulsem tematu pracy doktorskiej.

Celem dysertacji Pani mgr Agnieszki Krzemińskiej-Maciejko cyt. str. 9 „było przedstawienie barokowych, haftowanych chorągwi dominikańskich ze zbiorów polskich jako grupy oraz wykazanie ich cech wspólnych i różnic, szczególnie w odniesieniu do techniki wykonania, użytych materiałów oraz zagadnień związanych z problematyką konserwatorską. W dysertacji najwięcej uwagi poświęciłam chorągwi gidelskiej”. Chorągiew ta z przedstawieniem *Matki Bożej w płaszczu opiekuńczym* adorowanej przez dominikanów jest jedną z sześciu chorągwi dominikańskich, z zachowanych najprawdopodobniej dwunastu chorągwi haftowanych z XVII i początku XVIII wieku w Polsce. Pozostałe omawiane chorągwie są, według założeń dysertacji, dla niej tłem i punktem odniesienia. Jest to interesująca koncepcja pracy wymagająca wieloaspektowego spojrzenia, wieloletniego doświadczenia konserwatorskiego, a także konsekwentnie prowadzonych rozległych badań.

Dysertacja doktorska składa się z bogato ilustrowanego zasadniczego woluminu o objętości 305 stron. Rozpoczyna ją abstrakt w j. angielskim, wstęp, cele i założenia pracy oraz

tworzą cztery główne rozdziały. Dysertację podsumowuje zakończenie. Końcowe karty zawierają podziękowania, bibliografię, źródła internetowe oraz spis ilustracji. Na pracę składają się także trzy obszerne załączniki. Załącznik 1 zawiera analizę technologii i techniki wykonania chorągwi z przedstawieniem *Matki Bożej w płaszcz opiekuńczym adorowanej przez dominikanów z klasztoru oo. Dominikanów w Gidlach*. Drugi przedstawia sprawozdania z przeprowadzonych badań, a załącznik 3 zapoznaje z proponowanym programem prac konserwatorskich i restauratorskich w/w chorągwi.

Rozdział pierwszy zatytułowany "Barokowe, haftowane chorągwie dominikańskie w zbiorach Polskich" nakreśla tło dla późniejszych rozważań. Zawiera krótki rys przybliżający historię i rolę dominikanów na terenach Rzeczypospolitej, stan wiedzy o zabytkach będących przedmiotem pracy oraz wyniki badań archiwalnych dotyczących chorągwi z przedstawieniem *Matki Bożej w płaszczu opiekuńczym adorowanej przez dominikanów z klasztoru oo. Dominikanów w Gidlach*. W kolejnych częściach rozdziału doktorantka scharakteryzowała opisywane zabytki w ujęciu chronologicznym oraz podjęła tematykę związaną z zagadnieniami ikonograficznymi. Punktem wyjścia przy analizie porównawczej scen było przedstawienie ukazane na chorągwi gidelskiej.

Kolejny drugi rozdział p.t. „Próba określenia pierwotnego wyglądu, chronologii zmian chorągwi oraz wyodrębnienie elementów najstarszych i późniejszych” zawiera wiele interesująco wiadomości. Ukazuje on możliwości jakie dają dobrze zaplanowane i zrealizowane badania w poznanie zabytku i wiedzę o jego historii. Doktorantka na podstawie wyników licznych badań, obserwacji i analiz, a także jako pisze „pracy dedukcyjnej czy wręcz detektywistycznej” zaprezentowała „proces uzyskania wiedzy o elementach pierwotnych i późniejszych zabytku oraz chronologii jego przekształceń.” W ramach realizowanego projektu przeprowadziła drobiazgową analizę techniki wykonania wszystkich elementów chorągwi. Wykonała samodzielnie lub zleciła szereg badań związanych z identyfikacją materiałów: włókien, drewna oraz składu włóknistego papierów, składu pierwiastkowego metali użytych w niciach oraz warstw malarskich elementów dekoracji przy użyciu elektronowego mikroskopu skaningowego z przystawką EDS (SEM-EDS). Badała barwniki przy zastosowaniu wysokosprawnej chromatografii cieczowej sprzężonej ze spektrometrem mas HPLC-MS/MS, spoiwa organiczne występujące w warstwach malarskich na podłożach drewnianych i pergaminowych, (spektroskopia w podczerwieni (FTIR)). Przy identyfikacji składu warstwy rysunku na papierze zastosowała skaner XRF. Badania mikrochemiczne dostarczyły wiedzy na temat spoiw użytych do łączenia elementów chorągwi, wypełniaczy zapraw oraz pigmentów warstw malarskich na podłożach drewnianych i pergaminowych. Obszerność uzyskanych

wyników badań skłoniła Doktorantkę do dołączenia tychże treści w formie załącznika 1, który jest integralnym elementem dysertacji. Załącznik 2, będący zbiorem sprawozdań z przeprowadzonych w ramach projektu badań, stanowi dodatkowe uzupełnienie tej części pracy. Analiza pozyskanych wyników badań z zagadnieniami dotyczącymi kontekstu historycznego, kulturowego i ikonograficznego ukazała chorągiew gidelską jako cenny i unikatowy zabytek powstały najprawdopodobniej w 1708 roku z inicjatywy lub fundacji ówczesnego przeora gidelskiego Rajmunda Gawareckiego. Na przestrzeni kolejnych 300 lat chorągiew ta była kilkakrotnie reperowana, w wyniku czego została znacznie przekształcona, co w bardzo dużym stopniu, nieodwracalnie zmieniło jej pierwotny wygląd.

Rozdział trzeci zatytułowany „Analiza porównawcza użytych materiałów i techniki wykonania barokowych, haftowanych chorągwi dominikańskich ze zbiorów polskich” jest efektem zebrania i usystematyzowania informacji dotyczących technologii i techniki wykonania haftowanych, barokowych chorągwi ze zbiorów polskich. Powstała imponująca tabela III. 1. obejmująca str.135-152 p.t. „Zestawienie wybranych danych dotyczących użytych materiałów oraz techniki wykonania barokowych chorągwi dominikańskich ze zbiorów polskich”. Zastosowany układ tabelaryczny zwiększył możliwość dokonania porównań. Całość uzupełnia komentarz, w którym Doktorantka podejmuje próbę wykazania cech wspólnych opisywanych chorągwi, związanych z ich technologią i techniką wykonania. Jest to bezcenny wkład w wiedzę o tych unikalnych zabytkach.

„Zagadnienia konserwatorskie” przedstawione w rozdziale IV opisują problematykę, z jaką wiązała się konserwacja-restauracja pięciu z sześciu opisywanych w niniejszej dysertacji zabytków. Analizę oparła Doktorantka na treściach zawartych w pracach magisterskich poświęconych konserwacji-restauracji części opisywanych chorągwi. Sama też pisze w pracy: „Wiele czynności pamiętam, w niektórych brałam także udział. Obserwowałam proces poszerzania wiedzy, entuzjazm towarzyszący nowym odkryciom, satysfakcję z uzyskanych efektów”. Zawarta w dokumentacjach wiedza, zdobyte w trakcie prac doświadczenie zostały zebrane, usystematyzowane i są cennym kompendium wiedzy na temat konserwacji-restauracji barokowych, haftowanych chorągwi z kręgu sztuki dominikańskiej. Powyższe rozważania stały się punktem wyjścia do postępowania przyjętego względem chorągwi z przedstawieniem *Matki Bożej w płaszczu opiekuńczym adorowanej przez dominikanów z klasztoru oo. Dominikanów w Gidlach*. W podrozdziale IV.2. zatytułowanym „Określenie postępowania konserwatorskiego względem chorągwi gidelskiej” Doktorantka przedstawiła najistotniejsze zagadnienia związane z realizacją przyjętych założeń i postawionych celów projektu konserwatorsko-restauratorskiego. W kolejnym podrozdziale IV.3. Doktorantka skupiła się na

przedstawieniu doboru środków i metod oraz sposobów postępowania w ramach wytypowanych zagadnień projektów konserwatorsko-restauratorskich chorągwi dominikańskich w tym głównie chorągwi gidelskiej. Załącznikiem do tej części dysertacji jest proponowany program prac konserwatorsko-restauratorskich dotyczący chorągwi gidelskiej (załącznik 3). W podrozdziale IV.3 zawarta została część praktyczna dzieła konserwatorskiego polegająca na opracowaniu sposobu postępowania względem poszczególnych elementów tekstylnych zabytku. Zaplanowane zabiegi zostały przez Doktorantkę przeprowadzone na wytypowanych, reprezentatywnych fragmentach zgodnie z opracowaną metodyką. Bogato ilustrowany rozdział przedstawia autorskie dzieło konserwatorskie. Wyszczególnia on etapy: demontażu, oczyszczenia poszczególnych elementów, usunięcia produktów korozji z nici i elementów metalowych, usunięcia nawarstwień z powierzchni haftowanych, zabezpieczenie elementów tekstylnych. Były to działania bardzo trudne i czasochłonne. W pracy podjęty został także problem ostatecznego wyglądu chorągwi. Postawiono pytanie, czy należy rozdzielić oba płaty chorągwi i stworzyć niezależne obiekty? Na str. 209/210 czytamy: „Obie strony chorągwi (główna i odwrotna) prezentują odmienne cechy stylistyczne i estetyczne, których połączenie w jedną całość wywołuje dużą dysharmonię i powoduje gorszy odbiór wizualny każdej z nich, a także nie jest zgodne z przyjętym założeniem o przywróceniu integralności elementów obiektu. Wszystkie zachowane barokowe haftowane chorągwie są obiektami jednostronnymi. Założono zatem rozdzielenie obu płatów chorągwi i stworzenie niezależnych obiektów. W razie konieczności, rozdzielenie nie wyklucza zestawiania płatów, a jednocześnie umożliwia bezpieczne przechowywanie i ekspozycję obu części”. Czy podjęto już w tej istotnej sprawie ostateczną decyzję?

Rozdziały pracy są logicznie powiązane, spójne i bardzo starannie napisane. Dobór ilustracji, staranna szata graficzna całości, zasługują na podkreślenie. Cele i założenia pracy zostały zrealizowane. W zakończeniu Doktorantka podsumowała poruszane zagadnienia i zawarła istotne stwierdzenia dotyczące omawianej problematyki. W omawianej dysertacji doktorskiej bardzo mocno wybrzmiała rola jaką konserwator restaurator dzieł sztuki powinien pełnić w projekcie konserwatorskim. Zaangażowanie Doktorantki w pozyskiwanie wszelkich informacji o zabytku, typowanie materiałów do identyfikacji, analizowanie wyników badań i ich interpretacja, demontaż i inne działania procesu konserwacji-restauracji dostarczyły wiedzy na temat stanu zachowania chorągwi gidelskiej, techniki jej wykonania, użytych materiałów, ale również bezcennych wiadomości o jej pierwotnym wyglądzie oraz chronologii i skali zmian.

Drobne nieścisłości w pracy dotyczą ilustracji: ich numeracji, podpisów i przedstawień, a także rozbieżności numeracji podawanych w tekście w stosunku do ilustracji. Przykładowo załącznik 1 str.25-31.

Udział w projektach badawczych, aktywna działalność konserwatorsko-restauratorska, publikacje oraz wystąpienia z referatami na konferencjach, niewątpliwie miały wpływ na oryginalność i dojrzałość dysertacji Pani mgr Agnieszki Krzemińskiej-Maciejko. Należy nadmienić, że Doktorantka jest autorką (współautorką) kilku artykułów opublikowanych w wydawnictwach krajowych i zagranicznych. Wystąpiła także jako prelegentka na dziesięciu konferencjach. W latach 2010/2011 uczestniczyła w studiach podyplomowych - Analiza i dokumentacja zabytków tekstylnych, które realizowała na Politechnice Łódzkiej. Od ponad 20 lat Doktorantka prowadzi zajęcia z konserwacji i restauracji tkanin zabytkowych. Wiedzę tę przekazuje przyszłym konserwatorom w ramach pracy dydaktycznej na Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Pani mgr Agnieszka Krzemińska-Maciejko posiada wieloletnie doświadczenie zawodowe. Imponujący jest jej dorobek konserwatorsko - restauratorski, zawarty w przedstawionym portfolio. Od roku akademickiego 2020/21 Pani mgr Agnieszka Krzemińska-Maciejko pełni obowiązki kierownika Katedry Konserwacji i Restauracji Tkanin Zabytkowych.

Wniosek końcowy

Podsumowując stwierdzić należy, że Doktorantka w dysertacji wykazała się rozległą wiedzą, świetną znajomością tematu, dojrzałością i doświadczeniem zawodowym. Wieloaspektowe przeanalizowanie założeń pracy i bogaty materiał źródłowy świadczy także o umiejętnościach badawczych autorki. Doktorantka wytyczyła nowe standardy badań i konserwacji - restauracji haftowanych zabytkowych chorągwi. Zrealizowane prace badawcze i konserwatorskie stanowią oryginalny wkład w ochronę dziedzictwa kulturowego. Przedstawioną do recenzji pracę doktorską oceniam bardzo wysoko i z pełnym przekonaniem stwierdzam, że praca ta spełnia wymagania stawiane dysertacji doktorskiej w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki. Wnoszę zatem o jej przyjęcie i wnioskuję o dopuszczenie Pani mgr Agnieszki Krzemińskiej-Maciejko do publicznej obrony doktorskiej.

Czarne Błoto 19 08 2023 r.

